

6. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія. Львів: ІРД НАН України, 2004. 395 с.

7. Муніципальне право України: підручник / за ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 352 с.

8. Цимбалістий В.Ф. Теорія міжнародних відносин: навч. посіб. 3-тє вид. стереотипне. Львів: «Новий Світ 2000», 2006. 324 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-81>

## **ВОДНІ ОБ'ЄКТИ ЯК ОБ'ЄКТ ВІДНОВЛЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНОГО НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВІД ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ**

**Чудненко Володимир Олександрович**

*аспірант*

*Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського  
м. Київ, Україна*

**Води** – вся вода, що знаходиться в водних об'єктах, тобто в навколишньому середовищі. Відповідно до статті 95 Водного кодексу України всі води (водні об'єкти) підлягають охороні від забруднення, засмічення, вичерпання та інших дій, які можуть погіршити умови водопостачання, завдавати шкоди здоров'ю людей, спричинити зменшення рибних запасів та інших об'єктів водного промислу, погіршення умов існування диких тварин, зниження родючості земель та інші несприятливі явища внаслідок зміни фізичних і хімічних властивостей вод, зниження їх здатності до природного очищення, порушення гідрологічного і гідрогеологічного режиму вод. Зокрема, згідно статті 98 Водного кодексу України забороняється введення в дію: нових і реконструйованих підприємств, цехів, агрегатів, комунальних та інших об'єктів, не забезпечених пристроями й очисними спорудами необхідної потужності, що запобігають забрудненню і засміченню вод або їх шкідливій дії, та необхідною вимірювальною апаратурою, що здійснює облік об'ємів забору і скидання води; зрошувальних і обводнювальних систем, водосховищ і каналів – до проведення передбачених проєктами заходів, що запобігають затопленню, підтопленню, заболоченню, засоленню земель і ерозії ґрунтів, а також забрудненню поверхневих і підземних вод скиданням із зрошувальних систем; осушувальних систем – до повної готовності водоприймачів та інших споруд відповідно до затверджених проєктів; водозабірних споруд –

без рибозахисних пристроїв та облаштованих відповідно до затверджених проектів зон санітарної охорони водозаборів; гідротехнічних споруд – до повної готовності пристроїв для пропускання паводкових вод і риби відповідно до затверджених проектів; б) експлуатаційних свердловин на воду – без оснащення їх водорегулюючими та контрольно-вимірвальними пристроями. Забороняється також скидання у водні об'єкти виробничих, побутових, радіоактивних та інших видів відходів і сміття (стаття 99 Водного кодексу України) [1].

Треба зауважити, що Україна за показником забезпеченості водними ресурсами серед 20 європейських країн посідала аж 17 місце (за даними 2014 р.). Прогнози на майбутнє теж були не дуже оптимістичні, адже численні дослідження говорили про значний негативний вплив зміни клімату на водні ресурси України. Дослідження свідчать, що за прогнозами 2014 року у період 2031–2050 рр. зменшення водних ресурсів на півдні України мало досягнути 60–70%, а на півночі – мінус 30–40%. Понад те – найменш забезпеченими водними ресурсами був Донбас, Криворіжжя, АР Крим та південні області України, де також зосереджені найбільші споживачі води (промисловість і сільське господарство). Наразі якраз ці регіони опинилися в зоні бойових дій та/або під контролем окупантів. Очевидно, що вже зараз війна, яку Росія розв'язала в Україні, безпосередньо зачіпає і питання водної безпеки нашої країни. У цьому контексті водна безпека трактується як розподіл води і водоемкої продукції, в якому не виникає загрози міжнародній стабільності, водних війн, водного тероризму тощо. Із численних джерел відомо про перебої із водопостачанням у багатьох громадах, які опинилися під тимчасовою окупацією або в зоні бойових дій. Зафіксовані факти обстрілів і потрапляння снарядів у водонасосні станції, водогони, каналізаційні очисні споруди, що призводить до аварій і позбавляє людей доступу до питної води. Зокрема, без води залишаються жителі Маріуполя, в якому російські війська цілеспрямовано знищують цивільне населення. Відсутність доступу до води – ще один фактор тиску на населення та порушення прав людини. Генеральна асамблея ООН визнає доступ до води одним із базових прав людини, а порушення таких прав, підриє об'єктів водопостачання та дамб, мінування берегів водосховищ, обстріли водогонів можуть трактуватися як водний тероризм. І це лише один із аспектів злочинів росіян проти цивільного населення в Україні[2].

Сьогодні в Україні вода також може використовуватися як зброя, що траплялося в ході інших сучасних збройних конфліктах. Накопичення великих об'ємів води у штучних водосховищах під час бойових дій є доволі небезпечним фактором. Зруйновані греблі українських водосховищ можуть затопити землі та міста далеко вниз за течією. Така небезпека для України існує для значної кількості територій, яка охоплює сотні населених

пунктів, для мешкають сотні тисяч громадян. Наприклад, якщо розглянути основні джерела гідродинамічної небезпеки на найбільшій річці Дніпро, то необхідно зазначити наступне. В Придніпровському економічному районі є 3 водосховища (Кам'янське, Карачунівське, Кременчуцьке), аварії на греблях яких спричинять катастрофічні наслідки для населення Дніпропетровської, Запорізької та Кіровоградської областей. При прориві греблі Кам'янського водосховища утвориться зона затоплення загальною площею 769 км<sup>2</sup>, в яку потрапляють 5 міст (Кам'янське, Дніпро, Новомосковськ, Марганець і Нікополь) та 43 сільських населених пунктів 8 районів Дніпропетровщини. Також відбудеться затоплення також і частини території Запорізької області загальною площею 342 км<sup>2</sup> на якій розташовані м. Запоріжжя та 33 населених пункти. Із зони катастрофічного затоплення необхідно буде евакуювати близько 500 тис. осіб. У Кіровоградській області значну небезпеку для населення становить водосховище Кременчуцької ГЕС (об'єм 13500 млн. м<sup>3</sup>). При зруйнуванні її греблі в межах області затопленою може бути територія загальною площею 116 км<sup>2</sup> з населеними населені пункти, в яких проживає 28 тис. осіб. У Східному економічному районі основним джерелом гідродинамічної небезпеки населення є водосховище Кременчуцької ГЕС об'ємом 13500 млн. м<sup>3</sup>. При зруйнуванні його греблі в Полтавській області виникне зона катастрофічного затоплення загальною площею 1200 км<sup>2</sup>, на території якої розташовані 68 населених пунктів (в т.ч. й міста Кременчук і Горішні Плавні) з населенням понад 256 тис. осіб[3].

20 жовтня у зверненні до Європейської Ради Президент України Володимир Зеленський заявив, що російські загарбники готують теракт, і закликав направити на Каховську гідроелектростанцію міжнародну спостережну місію. За повідомленням Президента, російські терористи заміняли дамбу й агрегати Каховської гідроелектростанції. Дамба цієї ГЕС утримує обсяг близько 18 мільйонів кубічних метрів води. Якщо російські терористи підірвуть цю дамбу, то в зоні швидкого затоплення опиняться понад 80 населених пунктів, включно з Херсоном. Сотні тисяч людей можуть постраждати. Може бути зруйноване забезпечення водою значної частини півдня України. Цей російський теракт може залишити Запорізьку атомну станцію без води для охолодження – вода для ЗАЕС береться саме з Каховського водосховища. Навіть робота каналу, який побудований для постачання води в Крим, буде повністю зруйнована. Руйнівні екологічні, гуманітарні, техногенні наслідки одного цього російського теракту можуть стати такими, що його називатимуть історичною катастрофою. В той же час Російські війська атакують інфраструктуру вздовж узбережжя Чорного та Азовського морів та кораблі на якірних стоянках, що призводить до забруднення вод і поширення токсинів у море. 20 жовтня 2022 року російські війська завдали ударів з

міномету в напрямку Очаківського порту, його акваторії та по рекомендованих морських шляхах. 24 жовтня окупанти тричі завдали ударів по території акваторії Очаківської громади [4].

Відновлення водних ресурсів, підвищення їх якості у післявоєнний період залежить від проведення якісної інвентаризації та масштабного відновлення природних водно-болотних угідь та торфовищ, притягнення до відповідальності осіб, які неправомірно використовують заплави річок, луки та залишки степу, заохочення використання природоорієнтованих рішень у сільському господарстві, лісовому та водному секторах, для розвитку міст, зниження замулення водоймів, створення сучасних систем очищення стічних вод, які дозволяють використовувати їх повторно, повернення частини малоефективних для агровиробництва орних земель в стан природних територій, створення біоплато для підвищення рівня асиміляційного потенціалу та самоочищення водних екосистем, які були уражені через війну. А також – заборонення осушення природних територій по всій країні.

### **Література:**

1. Водний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24. Ст. 18.
2. Дячук М. Вода як джерело життя чи зародок війни: як крадіжка води окупантами впливає на водозабезпеченість України і Криму. URL: <https://ecoaction.org.ua/voda-iak-dzherelo-zhyttia.html>
3. Оберенко О. Українські водні питання в умовах воєнного стану. URL: <https://www.irf.ua/ukrayinski-vodni-pytannya-v-umovah-voennogo-stanu-stattya>
4. Дайджест ключових наслідків російської агресії для українського довілля за 20-26 жовтня 2022 року. URL: <https://merp.gov.ua/news/40185.html>